

Izvirni znanstveni članek / Original article

JAVNA PODOBA MEDICINSKIH SESTER V SLOVENIJI: ANALIZA OBJAV V ČASNIKU DELO

PUBLIC IMAGE OF SLOVENIAN NURSES: ANALYSIS OF DAILY NEWSPAPER DELO

Petra Popović, Majda Pahor

Ključne besede: časnikarska besedila, kvalitativna analiza vsebine, kodiranje podatkov, medijske podobe žensk, medijske podobe medicinskih sester

Key words: newspaper articles, qualitative content analysis, coding of data, media images of women, media images of nurses

IZVLEČEK

Izhodišča: Časopisna sporočila – podobe – o medicinskih sestrah pomagajo ustvarjati javno mnenje o vlogi medicinskih sester v zdravstvenem varstvu. Kar javnost vé in verjame o obstoju in učinkovitosti medicinskih sester, vpliva na zagotovitev sredstev za nadaljnji razvoj stroke. Namen raziskave je bil ugotoviti javno podobo medicinskih sester, kakršna je bila prikazana v časniku Delo in Sobotna priloga za leto 2007.

Metode: Besedila časnika so bila analizirana s kvalitativno analizo vsebine. Kodiranje podatkov je potekalo po vnaprej določenih temah, kategorijah in podkategorijah.

Rezultati: Rezultati raziskave kažejo, da je časnik predstavil relativno pozitivno podobo medicinskih sester. Medtem ko se je večina besedil osredotočala na pomanjkanje medicinskih sester, njihovo nizko plačilo in slabe delovne pogoje, so bile medicinske sestre prikazane tudi kot profesionalke z visokošolsko izobrazbo, ki so se ukvarjale s sodobno zdravstveno nego, ki je vključevala zdravstveno vzgojo bolnikov in preventivno dejavnost.

Razprava in zaključki: Ugotovitve kažejo potrebo po nadaljnjem in bolj primerjalnem raziskovanju medijskih podob medicinskih sester, še posebej zato, ker so mediji pomemben vir informacij o medicinskih sestrah in njihovem delu in tudi pomemben element promocije poklica medicinske sestre. Medicinske sestre bi lahko izboljšale svojo časopisno podobo z aktivnejšim sodelovanjem z mediji in obveščanjem javnosti o različnih dejavnostih stroke, kjer se uveljavljajo kot samostojne strokovnjakinje, ki pomembno prispevajo h kakovosti zdravstvenega varstva.

ABSTRACT

Introduction: Media messages - images - about nurses help create public opinion about nurses' role in health care. What the public knows and believes about the function and effectiveness of nurses has an impact on providing the resources for further development of the nursing profession. The purpose of the present research was to identify the public image of nurses as it was depicted in the newspaper Delo in 2007.

Methods: The newspaper articles were analyzed using qualitative content analysis. The coding of data followed the afore selected themes, categories and sub-categories.

Results: Results of the research indicate that the newspaper presented a relatively positive image of nurses. While the majority of newspaper articles concentrated on nurses' poor working conditions, low salaries and nursing shortage, the nurses were also described as competent, highly educated health professionals who are involved in modern nursing practice, health education and preventive health care.

Discussion and Conclusions: The findings point to the need for further and more comparative research and the review of media coverage of the profession. News media are an important source of information about nurses and their work and can consequently enhance the promotion of nursing profession. Nurses themselves could improve their press image by more active involvement in media and by informing the public about various activities of nursing professionals, acting as autonomous experts and contributing to the overall quality of health care.

Petra Popović, dipl. m. s., e-naslov: petra2535@hotmail.com

izr. prof. dr. Majda Pahor, univ. dipl. soc., Univerza v Ljubljani, Zdravstvena fakulteta, Zdravstvena pot 5, 1000 Ljubljana

Članek je nastal na osnovi diplomskega dela Petre Popović, ki je pod mentorstvom izr. prof. Majde Pahor nastalo na Oddelku za zdravstveno nego Zdravstvene fakultete Univerze v Ljubljani.

Nekateri deli članka, vključno s slikovnim gradivom, so bili objavljeni v Zborniku predavanj z recenzijo 3. študentske konference s področja zdravstvenih ved, ki je potekala v Mariboru 15. 9. 2011.

Uvod

Kakšen je splošen vtis o medicinskih sestrah, ki ga naredijo mediji, tako tiskani kot tudi radio, televizija in internet, v javnosti v našem prostoru? Pri prebiranju časopisja, pa tudi pri sledenju drugim že omenjenim medijem velikokrat opazimo, da je poklic medicinske sestre povezan s težkimi delovnimi pogoji in slabim plačilom, največkrat se medicinska sestra pojavlja v povezavi z zdravnikom. Poročanje medijev se dotakne tudi slabih odnosov zaposlenih v zdravstvu ter dobrih možnosti zaposlitve medicinske sestre z visokošolsko izobrazbo skoraj povsod po Evropi. Podobe medicinskih sester so zelo poenostavljene v ameriških nadaljevankah in filmih, ki medicinske sestre najpogosteje kar ignorirajo, trivializirajo ali ne predstavijo prave narave njihovega dela. Medicinske sestre iz Združenih držav Amerike take podobe obsojajo in jih krivijo za zapuščanje delovnih mest in pomanjkanje medicinskih sester (Sussman, 2000).

Časopisna sporočila – podobe – o medicinskih sestrah pomagajo ustvarjati javno mnenje o vlogi medicinskih sester v zdravstvenem varstvu. Kar javnost vé in verjame o obstoju in učinkovitosti medicinskih sester, vpliva na zagotovitev sredstev za nadaljnji razvoj stroke (Kalisch, Kalisch, Petrescu, 1985). Podobe medicinskih sester ne vplivajo samo na stališča uporabnikov zdravstvenih storitev in politikov, temveč pomagajo oblikovati predstavo, ki jo imajo medicinske sestre o sebi, in tudi predstavo in odločitev mladih za poklic medicinske sestre. Glede na to, da so medicinske sestre v večini ženske, lahko pri mladih te podobe oblikujejo dojemanje spolnih vlog in njihovih prihodnjih vlog v poklicu (Steinke, 2005).

Dve raziskavi v okviru diplomskih del na Zdravstveni fakulteti Univerze v Ljubljani, ki sta se ukvarjali s pojavnostjo medicinskih sester v medijih, sta bili izvedeni za leto 1995 in 2003 (Žvižaj, 1996; Karoli, 2005). Empirični del drugega omenjenega diplomskega dela se nanaša na novinarska besedila, objavljena v časniku *Delo* v letu 2003, in obravnava pojavnost pojmov medicinska sestra, »sestra«, zdravstvena nega in pojavnost izrazov za ostale poklice v zdravstveni negi ter zbrane podatke primerja s podatki za leto 1995 iz prvo omenjenega diplomskega dela. Podoba poklica medicinske sestre, njegova prepoznavnost in uveljavljenost, se pokaže s povečanim številom omemb posameznih pojmov, s povečanjem števila in raznolikosti pri omembi višje- ali visokošolske izobrazbe medicinskih sester ter z velikim številom omemb strokovnjakov zdravstvene nege pri nas in v tujini. Karoli (2005) je proučevala tudi strani in čas, v katerem so se v časniku določena besedila pojavila.

Vsi ti podatki so za javno podobo poklica zelo pomembni, je pa res, da je medicinska sestra omenjena tudi v besedilih, ki jo postavljajo v povsem drugačen kontekst, ki nima nobene povezave z njenim pokli-

cem, zato včasih njene podobe ne moremo primerjati s številom objavljenih besedil. Kdo drži v rokah zrcalo podobe medicinskih sester? So to družba in mediji ali kar medicinske sestre same? Če se naslonimo na besede Tamlyn (2005), da imamo na razpolago samo štiri poti, preko katerih komuniciramo s svetom: kaj počnemo, kakšnega videza smo, kaj povemo in kako povemo, lahko rečemo, da gre za tisto slednje. Namen naše raziskave torej ni bil ugotoviti samo, kolikokrat, ampak tudi kako oz. na kakšen način so se medicinske sestre v besedilih pojavljale. Pojem medicinska sestra je bil pri tem postavljen v vsebinski okvir, ki ga določajo že vnaprej pripravljene teme, kategorije in podkategorije, v katere so se analizirana besedila uvrstila. Del kategorij temelji na domnevi, da je največ besedil, v katerih je zastopana medicinska sestra, povezanih z njenim delovnim okoljem (npr. zaposlovanje medicinskih sester), del kategorij je namenjen pomembnim temam s področja zdravstvene nege, ki so obravnavane v času študija in so aktualne tudi v širšem družbenem smislu (npr. skrb za starostnika).

Vsebina besedila v časniku je pomemben pokazatelj družbenega dogajanja in s tem tudi javnega mnenja (Vreg, 2002). Na svojo aktualnost še posebej opozarjajo vsebine, ki se nahajajo na prvih straneh časnika.

Podobe spolov v medijih

Mediji hote ali nehoti ustvarjajo določeno podobo o ženskah in moških. Več desetletij trajajoče raziskave na različnih delih sveta so pokazale, da imajo te podobe določene skupne lastnosti: ženske so številčno izrazito redkeje obravnavane kot moški, ženskim temam je namenjeno izjemno malo prostora, oba spola sta prikazana v izrazito stereotipnih vlogah (Verša, 1996). Ženske so v medijih pogosto domestificirane, dom in družina sta predstavljena kot njihov (edini) prostor delovanja, kjer so varne in zaščitene (Kuhar, 2001).

Verša (1996), ki je v začetku 90. let raziskovala podobo spolov v različnih oddajah na 1. programu Televizije Slovenija, je ugotovila, da se ženske v programih pojavljajo redkeje kot moški ter da sta oba spola prikazana poenostavljeno in enostransko. Vsa kompleksnost družbenih vlog, ki jih imata v dejanskem življenju, je večinoma skrčena na stereotipno patriarhalno delitev vlog po spolih. Dve slovenski raziskavi (Verša, 1996; Bevk, 2004) kažeta, da so ženski liki tako že v risankah omejeni na privatno sfero, skrbijo za otroke in družino ter se posvečajo gospodinjskim opravilom. Moški liki se pojavljajo v javni sferi, vozijo avtomobile in hodijo v službo.

Tradicionalno upodabljanje žensk je značilno tudi za ameriške tiskane medije, ki so se zaposlenim ženskam nekoliko bolj posvečali le v določenih zgodovinskih obdobjih, za katera je bilo značilno povečano vstopanje žensk na trg delovne sile. Kljub temu kariera ženskam ni bila nikoli tako pomembna kot njihov zakon in družina

(Kuperberg, Stone, 2008). Je tradicionalno upodabljanje žensk neodvisno od njihove izobrazbe?

Steinke (2005) je analizirala 23 ameriških filmov, ki so se predvajali v letih od 1991 do 2001 in v katerih so imeli liki visokošolsko izobraženih žensk in znanstvenic glavno vlogo. Kljub temu, da je bila dominantna tema teh filmov vpetost žensk v romantično razmerje, so visokošolsko izobražene ženske in znanstvenice na svojih delovnih mestih zasedale visoke položaje, bile so vodje projektov in enakopravne članice raziskovalnega tima. Bile so inteligentne, poštene, zagnane, samozavestne, sposobne, kreativne in neodvisne. Raziskava je vendarle razkrila tudi tradicionalne stereotipe o visokoizobraženih ženskah in znanstvenicah, ki so se nanašali na težave, ki so jih te ženske imele pri vsakdanji interakciji z moškimi kolegi, ter na dejstvo, da so bile ženske v filmih v večini samske, če so že bile poročene, jih večina ni imela otrok.

V medijih so ženske pogosto predstavljene tudi kot (zgolj) spolni objekt, medtem ko so njihovi drugi atributi porinjeni globoko v ozadje. Medijska podoba ženske v analiziranih devetinpetdesetih prispevkih Slovenskih novic je v prvi vrsti seksualizirana in se kaže s poimenovanjem žensk, ženskam pripisanimi aktivnostmi in s pridevniki, ki opredeljujejo tako njihove osebnosti kot tudi njihova dejanja. Seksualizacija ženske kot objekta je nadrejena vsem drugim označevalcem njenega profesionalnega in zasebnega življenja (Kuhar, 2001).

Postavlja se vprašanje: kam bi lahko uvrstili podobo medicinskih sester? So medicinske sestre seksualni objekt, »matere« ali profesionalke?

Medijske podobe medicinskih sester

Da so medicinske sestre tako kot ženske v medijih seksualizirane, so ameriški avtorji (Kalisch, Kalisch, McHugh, 1982) ugotovili z raziskavo 191 hollywoodskih filmov, ki so se prikazovali v obdobju od leta 1930 do 1980 in v katerih se je pojavilo 211 likov medicinskih sester. Le-ti so kar v 73 % označili medicinske sestre za seksualni objekt. Rezultati raziskave so pokazali naslednje lastnosti filmov in seksualiziranih likov medicinskih sester, ki so bili v teh filmih prikazani:

- medicinske sestre v filmih so bile večinoma mlade, plavalase in vsesplošno atraktivne;
- vpletene so bile v romantična razmerja;
- ustrezale so tradicionalnim ženskim stereotipom: bile so poslušne, čustvene, ranljive in občutljive;
- bile so brez ambicij in ne preveč inteligentne;
- medicinske sestre so bile najverjetneje poročene ali pa so po poroki poklic opustile;
- razširjena vloga medicinske sestre je pomenila tudi večjo seksualizacijo njenega lika (npr. vojna medicinska sestra);
- medicinske sestre so zapravljal čas s klepetanjem in opravljanjem z drugimi medicinskimi sestrami, zdravniki ali obiskovalci;

- filmi, v katerih so bile prikazane kot seksualni objekt, so bili namenjeni odraslemu in moškemu občinstvu;
- to so bile v glavnem komedije, grozljivke in kriminalke;
- spolno aktivne medicinske sestre so bile največkrat prikazane v filmih iz 60. in 70. let prejšnjega stoletja.

Filmi so med letoma 1930 in 1950 obravnavali lik medicinske sestre precej drugače. Daleč od tega, da bi bil poistoveten s seksualnim objektom, je lik medicinske sestre veljal za discipliniranega, plemenitega in krepostnega. Taka podoba je bila še posebej vidna, če je medicinska sestra služila v vojski. Od leta 1960 naprej je filmska podoba medicinske sestre kot seksualnega objekta po pogostnosti in intenzivnosti naraščala do te mere, da jo danes lahko krivimo za nastanek škodljivega stereotipa medicinske sestre. Med letoma 1960 in 1970 je bil lik medicinske sestre pogosto prikazan kot seksualna maskota zdravstvenega tima. Filmi, ki so poudarjali zdravstveno nego, pa so se povečini izognili stereotipu seksualizirane medicinske sestre, saj podoba resne profesionalke ni združljiva s podobo naivnega seksualnega objekta. V petdesetletnem obdobju od leta 1930 do leta 1980 so bili v filmih vsi liki medicinskih sester ženskega spola. Odsotnost moških vlog je povzročila, da so v tem mediju medicinske sestre postale sinonim za ženske (Kalisch, Kalisch, McHugh, 1982).

Metode

Javno podobo medicinskih sester v Sloveniji (z analizo besedil časnika Delo in Sobotne priloge) smo ugotavljali prav za leto 2007 zato, ker je bilo to leto pomembno v smislu izobraževanja na področju zdravstvene nege in ga je zaznamovalo odpiranje novih visokih strokovnih šol za zdravstveno nego. Časnik Delo se je leta 2007 po številu bralcev uvrstil na drugo mesto, takoj za najbolj brani časnikom Slovenske novice (Nacionalna, 2007), ki pa je tabloid, tako da v njem ne moremo pričakovati dovolj kakovostnih in objektivnih novic (Bednarek, 2006).

V raziskavi je bila za besedila, ki so bila v letu 2007 objavljena v časniku Delo in njegovi prilogi, kot metoda uporabljena kvalitativna analiza vsebine (Graneheim, Lundman, 2004). Za iskalni kriterij po besedilih je bil uporabljen pojem medicinska sestra. Najdena besedila s tem pojmom, le-teh je bilo 153, so bila analizirana po metodi kodiranja, pri čemer so bile dobljene kode razvrščene v vnaprej določene podkategorije, kategorije in teme, kot jih prikazuje Razpredelnica 1. Vse podkategorije, kategorije in teme so obenem služile tudi kot izključevalni kriterij za tista besedila, ki se z njimi niso ujemala, ker v večini primerov niso imela neposredne povezave z medicinsko sestro oz. je bila le-ta v njih samo omenjena (npr. medicinska sestra kot

poklic matere znanega športnika). Skupno število besedil, ki je vsebovalo pojem medicinska sestra, je bilo 153, po končani vsebinski analizi je ostalo osemdeset relevantnih besedil.

Vzorec in postopek zbiranja podatkov

Podatki za kvalitativno analizo vsebine so bili zbrani s pregledom novinarskih besedil časnika Delo in Sobotne priloge v tiskani obliki, ki so bili pridobljeni na oddelku Delove dokumentacije v časopisni hiši Delo. V analizo so se uvrstila izključno novinarska besedila in ne publicistična, umetniška, reklamna, oglasna, politični govori, osmrtnice, križanke, horoskop, kuharski recepti ipd. (Košir, 1988).

Kvalitativna analiza vsebine, ki je potekala po metodi kodiranja, je bila narejena tako, da so se posamezne besede, stavki, izjave in odstavki v besedilu uvrstili v vnaprej določene podkategorije, ki jih določajo kategorije, slednje pa v dveh primerih tudi teme. Sam proces vsebinske analize je bil narejen tako, kot predlagata Graneheim in Lundman (2004). Enota analize (unit of analysis), ki jo v tem primeru predstavlja besedilo časnika, je bila skrajšana do te mere, da se je med besedami, stavki, izjavami in odstavki še vedno ohranila vsebina prvotnega besedila. Tako je nastala nova enota, t. i. pomenska enota (meaning unit). Pomenska enota je bila zopet skrajšana in nastala je t. i. zgoščena pomenska enota (condensed meaning unit). Zadnja faza v procesu skrajševanja teksta je bil nastanek kod. Skozi celoten postopek skrajševanja enot, vključno s kodami, je prisoten pomemben vpliv konteksta.

Po zgledu raziskave, ki jo je opravila Pahor (2002), so bila besedila, ki so se uvrstila v podkategorijo *Medicinske sestre – delovni pogoji*, zaradi njihove kompleksne zgradbe analizirana glede na značilnosti, pogoje in posledice oz. ukrepe. Omenjena raziskava je prišla v poštev tudi pri tistih besedilih, ki so se uvrstila v kategorijo *Medicinske sestre in odnosi na delovnem mestu* in so bila analizirana po dimenzijah pozitivno, negativno, nevtralno. Za prikaz frekvence rezultatov kvalitativne analize vsebine je bila uporabljena kvazistatistika (Becher, 1958 cit. po Pahor, 1995).

Razpredelnica 1 predstavlja temi, kategorije in podkategorije, ki so bile določene vnaprej, tj. pred pričetkom vsebinske analize. Temi predstavljata sklopa »medicinske sestre in delovno okolje« in »medicinske sestre in zdravstvena nega« pod zaporednima številka 1 in 2. Vse ostalo so kategorije (zapisano krepko) in podkategorije (zapisano navadno). Teme predstavljajo latentno vsebino besedila, kategorije in podkategorije manifestno (Graneheim, Lundman, 2004).

Rezultati

Na Sliki 1 je iz skupnega števila kod razvidno, da sta temi in kategorije na sliki razvrščene po pojavnosti, od

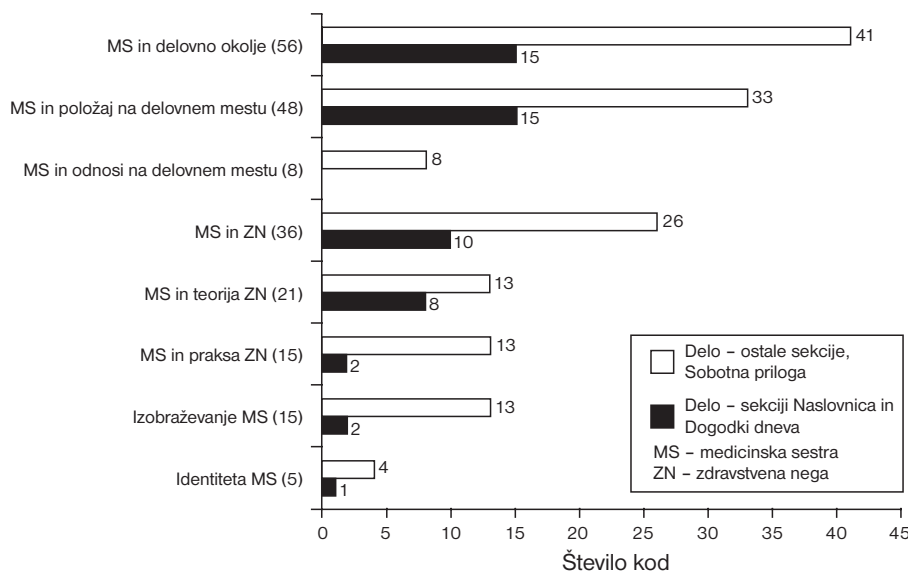
Razpredelnica 1. *Pregled tem, kategorij in podkategorij analize.*

Table 1. *Overview of themes, categories and sub-categories of analysis.*

Teme, kategorije, podkategorije
1 MEDICINSKE SESTRE IN DELOVNO OKOLJE
1.1 Medicinske sestre in položaj na delovnem mestu
1.1.1 Medicinske sestre – zaposlovanje
1.1.2 Medicinske sestre – plačilo
1.1.3 Medicinske sestre – delovni pogoji
1.2 Medicinske sestre in odnosi na delovnem mestu
1.2.1 Odnos medicinske sestre – zaposleni v zdravstveni negi
1.2.2 Odnos medicinske sestre – zdravniki
1.2.3 Odnos medicinske sestre – bolniki
2 MEDICINSKE SESTRE IN ZDRAVSTVENA NEGA
2.1 Medicinske sestre in teorija zdravstvene nege
2.1.1 Pojavnost zdravstvene nege
2.1.2 Medicinske sestre – negovalna diagnostika
2.1.3 Medicinske sestre – kakovost v zdravstveni negi
2.2 Medicinske sestre in praksa zdravstvene nege
2.2.1 Medicinske sestre – preventivno zdravstveno varstvo, zdravstvena vzgoja in promocija zdravja
2.2.2 Medicinske sestre – skrb za starostnika
2.2.3 Medicinske sestre – skrb za marginalne skupine
2.2.4 Medicinske sestre – paliativna zdravstvena nega
3 Izobraževanje medicinskih sester
3.1 Izobraževanje medicinskih sester na visokih šolah za zdravstvo in klinikah
3.2 Izobraževanje medicinskih sester v okviru lastne stroke
3.3 Medicinska sestra – vodja izobraževanja
4 Identiteta medicinskih sester
4.1 Medicinske sestre v besedi in sliki
4.2 12. maj – mednarodni dan medicinskih sester

največjega do najmanjšega števila kod. Sekciji Naslovnica in Dogodki dneva sta, ker sta se pojavili na prvih straneh časnika, pretresali aktualne dogodke v povezavi z medicinsko sestro. Ostale sekcije, ki so bile poleg Naslovnice in Dogodkov dneva zajete v raziskavo, so še Mnenja, Iz naših krajev, Zdravje, Delova borza dela, Znanost, Panorama in Zadnja stran. Števila v oklepaju za temami in kategorijami pomenijo skupno število kod posamezne teme in kategorije ne glede na mesto, tj. sekcijo objave besedila.

Največ besedil, v katerih so nastopale medicinske sestre, se je uvrstilo v temo *Medicinske sestre in delovno okolje* in njeno podrejeno kategorijo *Medicinske sestre in položaj na delovnem mestu*, ki je zajela podkategorije *Medicinske sestre – zaposlovanje*, *Medicinske sestre – plačilo* in *Medicinske sestre – delovni pogoji*. V podkategoriji *Medicinske sestre – zaposlovanje* so kode oz. besedila, iz katerih so bile kode izpeljane, govorile predvsem o pomanjkanju medicinskih sester na celotnem območju Slovenije in v Evropi. V podkategoriji *Medicinske sestre – plačilo* so se besedila v večini osredotočala na slabe plače medicinskih sester, nekaj besedil je primerjalo plače medicinskih sester s plačami moških v zdravstvu, s plačami policistov in

Slika 1. Število kod po temah in kategorijah.

Figure 1. Codes organized in themes and categories.

s plačami moških, ki imajo isto stopnjo izobrazbe in podobne izkušnje. Pomanjkanje medicinskih sester in njihovo nizko plačilo sta bili težavi, ki sta bili aktualni tudi v podkategoriji *Medicinske sestre – delovni pogoji*, katere besedila so še pokazala, da so slovenske in tudi tuje medicinske sestre obremenjene, da delajo v slabih razmerah, so utrujene, zapuščajo delovna mesta ipd.

Ker je bila analiza vsebine besedil v tej podkategoriji narejena glede na značilnosti, razloge in posledice oz. ukrepe, se je izkazalo, da npr. obremenjenost medicinskih sester ni samo značilnost nekega stanja, temveč pomeni tudi posledico in razlog za pomanjkanje medicinskih sester. Občutek »začaranega kroga«, ki ga je dala na ta način narejena analiza, je pogosto prisoten tudi na realnih delovnih mestih medicinskih sester. Žal so za odpravo slabih delovnih pogojev medicinske sestre v besedilih navedle le malo rešitev oz. ukrepov.

Kategorija *Medicinske sestre in odnosi na delovnem mestu*, ki je bila ravno tako uvrščena v temo *Medicinske sestre in delovno okolje*, je razkrila, da odnosi med medicinskimi sestrami in zdravniki, bolniki in ostalimi zaposlenimi v zdravstveni negi v časniku *Delo* niso bili posebej izpostavljeni.

V temi *Medicinske sestre in zdravstvena nega* ter kategoriji *Medicinske sestre in teorija zdravstvene nege* izstopa podkategorija *Medicinske sestre – kakovost v zdravstveni negi*, ki s svojimi besedili opozarja na pomanjkljive standarde in kriterije v nekaterih zdravstvenih ustanovah po Sloveniji. Med zaposlenimi v zdravstvu je možno zaslediti tudi neenotna mnenja o kakovostnem delu medicinskih sester v slovenskih bolnišnicah. Sodeč po besedilih podkategorije *Medicinske sestre – kakovost v zdravstveni negi* najkakovostnejšo

zdravstveno oskrbo opravljajo zaposleni v celjski bolnišnici, v kateri so bolniki še posebej zadovoljni z delom in odnosom medicinskih sester.

Kategorija *Medicinske sestre in praksa zdravstvene nege*, ki se je tudi uvrstila v temo *Medicinske sestre in zdravstvena nega*, v podkategoriji *Medicinske sestre – preventivno zdravstveno varstvo, zdravstvena vzgoja in promocija zdravja* prikazuje najbolj pozitivno podobo poklica medicinske sestre. Kot pove že naslov podkategorije, so medicinske sestre v besedilih prikazane v povezavi z aktivnostmi primarne in terciarne preventivne

in zdravstvene vzgoje, ki so enakomerno porazdeljene med deset besedil. Na podlagi teh besedil je mogoče sklepati, da gre za opise medicinskih sester z visokošolsko izobrazbo. Besedila podkategorije *Medicinske sestre – paliativna zdravstvena nega* dokazujejo, da je področje paliativne oskrbe še v povojih. Nekatero medicinske sestre so nezadovoljne s paliativno oskrbo pri nas, spet druge ne razumejo pomena paliativne oskrbe.

Kategorija *Izobraževanje medicinskih sester* in kategorija *Identiteta medicinskih sester* sta samostojni in ju ne določa nobena tema. Podkategorijo *Izobraževanje medicinskih sester na visokih šolah za zdravstvo in klinikah* je v polovici besedil zaznamovalo ustanavljanje novih visokih strokovnih šol za zdravstveno nego, ki pa je hkrati pomenilo tudi rešitev potreb po medicinskih sestrah na celotnem območju Slovenije, omenjenih že v podkategoriji *Medicinske sestre – zaposlovanje*. Iz podkategorije *Izobraževanje medicinskih sester v okviru lastne stroke* je zaznati potrebo medicinskih sester po izobraževanju iz paliativne oskrbe.

Podkategorija *Medicinske sestre v besedi in sliki* je zajela samo tri besedila, v sklopu katerih so se medicinske sestre pojavile na fotografiji, pri tem pa ni nobeno od besedil, ki imajo bolj ali manj politično ozadje, neposredno povezano s poklicem medicinske sestre. Tako po količini kot po vsebini je skromna tudi podkategorija *12. maj – mednarodni dan medicinskih sester*. Glavni kontekst, v katerega sta bili postavljeni obe kodirani besedili, je proslava ob mednarodnem dnevu medicinskih sester. Kodi sta v tej podkategoriji zajeli opozorila predsednic društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov iz Celja in Maribora, ki se nanašajo predvsem na problematiko poklica, kot je

pomanjkanje kadra, zahtevno delo, nizka plača, obremenjenost in prenizko vrednotenje dela medicinskih sester.

Razprava

Rezultati raziskave so potrdili domnevo, da se je največ besedil časnika Delo za leto 2007 nanašalo na pomanjkanje medicinskih sester, njihovo nizko plačilo in slabe delovne pogoje. Poleg tega, da so medicinske sestre slabo plačane, se je izkazalo, da so tudi tipične predstavnice »ženskega« poklica, saj je nekaj besedil primerjalo plače medicinskih sester s plačami moških v zdravstvu, s plačami policistov ter s plačami moških, ki imajo isto stopnjo izobrazbe in podobne izkušnje. Čeprav so slabi delovni pogoji predstavljali oviro za zagotavljanje kakovostne zdravstvene nege, so medicinske sestre navedle le malo rešitev oz. ukrepov za njihovo izboljšanje.

Področje zaposlovanja je bilo v besedilih tesno povezano s področjem izobraževanja medicinskih sester. Nekatero nove visoke strokovne šole za zdravstveno nego so se ustanovljale zaradi potreb po medicinskih sestrah na celotnem območju Slovenije in tudi v tujini, pri tem pa ni bila nikjer omenjena potreba bolnikov po kakovostni zdravstveni oskrbi. Iz tega sledi, da bi v zdravstvenih zavodih zaposlili diplomirane medicinske sestre zaradi potreb po tem kadru, in ne zaradi njihovega prispevka h kakovostni obravnavi bolnikov oziroma ta razlog ni bil izpostavljen.

O tem, ali je po slovenskih zdravstvenih zavodih zdravstvena nega kakovostna, obstaja še veliko dvomov, saj se je v besedilih izkazalo, da imajo nekatere zdravstvene ustanove pri nas še vedno pomanjkljive standarde in kriterije kakovosti. Poleg tega so deljena tudi mnenja o kakovostnem delu medicinskih sester.

S paliativno oskrbo pri nas so medicinske sestre nezadovoljne ali pa ne razumejo njenega pomena. V besedilih se tako kažejo potrebe medicinskih sester po izobraževanju na tem področju.

Besedila, ki so prikazovala pozitivno podobo medicinskih sester, obravnavajo medicinske sestre z visokošolsko izobrazbo, ki se ukvarjajo npr. s preventivno dejavnostjo in zdravstveno vzgojo bolnikov. Te aktivnosti so odsevale pozitivno podobo poklica in obveščale javnost o široki vlogi medicinskih sester. Kljub njihovi pozitivni naravi pa je bilo teh aktivnosti vendarle premalo, da bi lahko razvile svoj pravi potencial v smeri promocije poklica in njegove pozitivne podobe.

Najmanj izkoriščene so bile tiste vsebine, ki so se nanašale na praznovanje ob mednarodnem dnevu medicinskih sester. Na to tematiko sta bili v časniku Delo objavljeni samo dve besedili, v katerih sta medicinski sestri govorili o pomanjkanju kadra, zahtevnem delu, nizkem plačilu in obremenjenosti medicinskih sester. Prav je, da medicinske sestre opozarjajo na slabe de-

lovne pogoje, vendar bi bilo njihovo reševanje potrebno podkrepiti še s kakovostnim delom, ki bi se v časniku pojavljalo v obliki prikaza aktivnosti zdravstvene nege. Medicinske sestre bodo namreč lažje pričakovale podporo za reševanje problemov poklica s strani javnosti, če bo le-ta seznanjena z njihovim delom.

Medicinske sestre so bile v večini novinarskih besedil predstavljene nevtralnno. Nevtralnno so jih prikazovala celo tista besedila, v katerih so medicinske sestre nastopale v povezavi z negativnimi dogodki. Poler Kovačič in Erjavec (2011), ki sta ugotavljali javno podobo zdravnikov na podlagi besedil, ki so v šestmesečnem obdobju izšli v najbolj branih slovenskih časnikih (Slovenske novice, Žurnal 24, Večer, Delo, Dnevnik), sta razkrili, da je največ prispevkov zdravnike predstavilo nevtralnno, sledi negativno vrednotenje, temu pa pozitivno vrednotenje. Tabloid Slovenske novice je kot najbolj bran časnik redko predstavljal zdravnike, če pa jih že je, so bile te predstave v glavnem negativne. V Delu so bili zdravniki v večini prikazani pozitivno, sledi negativno in nato nevtralnno vrednotenje.

Na osnovi naše analize lahko rečemo, da je bila podoba medicinskih sester v časniku pozitivnejša od podobe zdravnikov v zgoraj omenjeni analizi (Poler Kovačič, Erjavec 2011). Je razlog za to v časniku Delo, ki je za razliko od Slovenskih novic in Žurnala 24, predstavil tudi pozitivnejšo podobo zdravnikov? So medicinske sestre pozitivneje predstavljene zato, ker so pri uveljavljanju svojih zahtev skorajda neslišne in zato tudi manj »na udaru«? Ali gre za to, da se novinarji zaradi svojega nezavidljivega položaja lažje identificirajo z medicinskimi sestrami in ne s privilegiranimi zdravniki? Bi bile podobe medicinskih sester v Slovenskih novicah podobne negativnim podobam zdravnikov v tem časniku? Glede na to, da tabloidi posredujejo več negativnih sporočil kot ostali časniki (Bednarek, 2006), pri bralcih tudi lažje ustvarijo negativne podobe (npr. negativno podobo zdravnikov). Poler Kovačič in Erjavec (2011) zato predlagata tudi raziskovanje bolj popularnih in regionalnih časnikov.

Ugotovitve kažejo potrebo po nadaljnjem in bolj primerjalnem raziskovanju medijskih podob medicinskih sester, še posebej zato, ker so mediji pomemben vir informacij o medicinskih sestrah in njihovem delu in tudi pomemben element promocije poklica medicinske sestre. Kot dejavnik socializacije služijo tudi kot vir informacij o ženskah in spolnih vlogah in imajo kot taki vpliv na odločitve za poklic še posebej pri mladih dekletih. Podobe medicinskih sester, ki ženske prikazujejo kot profesionalke, ki pomembno prispevajo k zdravju in življenju ljudi, lahko postanejo mladim vzor.

Zaključki

Pomanjkanje medicinskih sester, njihovo nizko plačilo in slabi delovni pogoji so bile dominantne teme večine besedil, v katerih so se medicinske sestre pojavljale.

Njihova pozitivna podoba je bila predstavljena v tistih besedilih, v katerih so bile medicinske sestre prikazane v povezavi s sodobno zdravstveno nego.

Medicinske sestre bi lahko izboljšale svojo časopisno podobo z aktivnejšim sodelovanjem z mediji in obveščanjem javnosti o različnih dejavnostih stroke, kjer se uveljavljajo kot samostojne strokovnjakinje, ki pomembno prispevajo h kakovosti zdravstvenega varstva.

Literatura

- Bednarek M. Evaluation in media discourse: analysis of a newspaper corpus. London/New York: Continuum; 2006: 76–179.
- Bevk M. Ženski liki v risankah [diplomsko delo]. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede; 2004: 56–89.
- Graneheim UH, Lundman B. Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Educ Today*. 2004;24(2):105–12. <http://dx.doi.org/10.1016/j.nedt.2003.10.001> PMID:14769454
- Kalisch BJ, Kalisch PA, McHugh ML. The nurse as a sex object in motion pictures, 1930 to 1980. *Res Nurs Health*. 1982;5(3):147–54. <http://dx.doi.org/10.1002/nur.4770050306>
- Kalisch PA, Kalisch BJ, Petrescu OE. Newspapers and nursing. The print media image of perioperative nurses. *AORN J*. 1985;42(1):30–6, 38–41. [http://dx.doi.org/10.1016/S0001-2092\(07\)65010-8](http://dx.doi.org/10.1016/S0001-2092(07)65010-8) PMID:3849285.
- Karoli B. Pojavnost medicinskih sester v javnih medijih [diplomsko delo]. Ljubljana: Visoka šola za zdravstvo; 2005: 21–46.
- Košir M. Nastavki za teorijo novinarskih vrst: visokošolski učbenik. Ljubljana: Državna založba Slovenije; 1988: 27.
- Kuhar R. Favo ritke. Poroč Skup Spremlj Nestrp. 2001;1(1):115–35.
- Kuperberg A, Stone P. The media depiction of women who opt out. *Gend Soc*. 2008;22(4):497–517. <http://dx.doi.org/10.1177/0891243208319767>
- Nacionalna raziskava branosti. Valutni podatki za leto 2007. 2007. Dostopno na: <http://www.nrb.info/podatki/2007-1.html> (3. 12. 2011).
- Pahor M. Raziskovanje na področju zdravstvene nege in zdravstvene vzgoje in uporabnost kvalitativnih metod. *Obzor Zdr N*. 1995;29(3/4):107–11.
- Pahor M. Medicinske sestre v očeh študentov zdravstvene nege: kvalitativna študija. *Obzor Zdr N*. 2002;36(2):79–83.
- Poler Kovačič M, Erjavec K. Podoba zdravnikov v slovenskem dnevnem tisku: bela mafija ali delavni altruisti? *Zdrav Vestn*. 2011;80(3):182–7.
- Steinke J. Cultural representations of gender and science: portrayals of female scientists and engineers in popular films. *Sci Commun*. 2005;27(1):27–63. doi: 10.1177/1075547005278610
- Sussman D. Image overhaul: media still are off-target portraying nurses; 2000. Dostopno na: <http://www.nurseweek.com/news/features/00-10/tv.asp> (30. 6. 2011).
- Tamlyn D. The importance of image. *Can Nurse*. 2005;101(4):26.
- Verša D. Medijska podoba spolov. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za žensko politiko; 1996: 15–37.
- Vreg F. Feljton: novinarske, polliterarne in literarne oblike na Slovenskem. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede; 2002: 42.
- Žvižaj M. Podoba medicinskih sester v nekaterih slovenskih medijih [diplomsko delo]. Ljubljana: Visoka šola za zdravstvo; 1996: 18–25.